

Bonaventura Duda

MARIJA I CRKVA NA PUTU VJERE

Uz encikliku »Otkupiteljeva Majka«

Papa Ivan Pavao II. iznenadio je na Novu godinu 1987. — na blagdan Svete Marije Bogorodice — najavom Marijine godine. U homiliji u bazilici svetoga Petra zacrtao je i perspektivu te proslave, možda najviše riječima: »Od tebe, Marijo, sve više treba da učimo kako da budemo Crkva na raskrižju tisućljeća.« To je poslije razvio u enciklici *Redemptoris Mater* — »Otkupiteljeva Majka«, koja nosi nadnevak Blagovijesti, 25. ožujka 1987. (hrv. izdanje: Niz »Dokumenti« 85, KS, Zagreb, 1987). Enciklika — pa stoga i Marijina godina što teče od Duhova 1987. do Velike Gospe 1988. — nosi pečat marijanske duše našeg Svetog oca. U mnogim je pojedinostima doista nova i za našu crkvenu suvremenost važna i poučna. I ona očituje pastirske zaokupljenosti i zabrinutosti Svetog oca pomažući nam da se jače i svjesnije uključimo u njegov pastirski plan kojim želi pobuditi cijelu Crkvu, svaku crkvenu zajednicu i svakog vjernika.

*Od enciklike »Otkupitelj čovjeka«
do enciklike »Otkupiteljeva Majka«*

Mnogi su već upozorili na nutarnju povezanost četiriju Papi-
nih enciklika. Nastupna enciklika *Redemptor hominis* — »Otku-
pitelj čovjeka« (god. 1979.: »Dokumenti« 56, KS, Zagreb 1980) po-
svećena je Osobi Krista Gospodina, središtu povijesti i svemira.

Zatim slijedi *Dives in misericordia* — »Bogat milosrđem« (god. 1980.: »Dokumenti«, 61, KS, Zagreb, 1981.) posvećena navlastito Osobi Boga Oca. Enciklika *Dominum et vivificantem* — »Gospodina i životvorca« (god. 1986.: »Dokumenti« 87, KS, Zagreb, 1987) izlaže nauk o Duhu Svetome u životu Crkve i svijeta. I napokon ova marijanska *Redemptoris Mater* — »Otkupiteljeva Majka« (ubuduće RM) o Blaženoj Djevici Mariji u životu Crkve na putu. U svim četirima enciklikama pojavljuju se neke zajedničke crte. Možda bi najvažnija bila ova: Papa pred božanskom Trojicom — Ocem, Sinom i Duhom Svetim — razmišlja o gorućim problemima Crkve i svijeta, o nadama i tegobama čovječanstva i svakoga čovjeka našeg vremena. On Boga Stvoritelja, Otkupitelja i Posvetitelja svijeta doživljava duboko, božanski sagnuta nad svijet. U Božjemu svjetlu traži rješenje problemima i lijek ranama kao i obećanje svjetlije budućnosti. Takva je i ova marijanska enciklika, sva prožeta odčitavanjem Marije, njezina Bogu odana i ljudima predana bića, da Crkva i svi vjernici »u toj vjeri koju je Marija ispovijedila u navještenju kao službenica Gospodnja i u kojoj neprestano prethodi narodu Božjem na putu po svoj zemlji, Crkva neprestano teži da okupi čitavo čovječanstvo sa svim njegovim dobrima pod Glavom Kristom u jedinstvu njegova Duha (usp. LG 13; RM 28).

Druga je značajka ove enciklike, kao i onih prijašnjih, osobito pretposljednje o Duhu Svetom: Papa na svoj osebujan način odčitava — kao nadahnuće vjere i života — toliko već poznata, a uvijek bremenita marijanska mjesta evanđelja, osobito Lukine Povijesti djetinjstva. On ide putem asocijativne meditacije sveto-pisamskih mjesta i vjerničkom ih intuicijom povezuje, pa i onda kada se otrprve čini da nemaju ništa zajedničko. No u takvu, rekao bih egzistencijalnu odčitavanju, ta mjesta poprimaju novo začudno svjetlo, kako je već u prezentaciji Papine marijanske enciklike upozorio kard. Joseph Ratzinger (*L'Osservatore Romano*, 26. III. 1987). To Papi omogućuje da progovori, rekao bih, novim crkvenim jezikom koji je prisvojio i u Crkvi ustanovio II. vatikanski koncil: jezik je to oslobođen školskih izričaja, tipičan za kršćansku vjeru, a mnogo bliskiji suvremenom čovjeku.

Papa zapravo marijanska mjesta iz Svetoga pisma odčitava onako kako su ti tekstovi otežčali u dvotisućljetnoj meditaciji Crkve, napose kroz liturgiju i vjerničko doživljavanje svetaca i učitelja vjere. To odčitavanje nije u prvome redu znanstveno nego homiletsko, doživljajno. To uostalom odgovara znamenitu stavku koncilske konstitucije o Objavi. Predana vjera »u Crkvi napreduje« ukoliko »raste zapažanje i predanih zbilja, a tako i riječi«, to navalstito »na temelju razmatranja i poučavanja onih koji vjeruju i o tome razmišljaju u srcu.« Tako se sve bogatstvo

Objave »slijeva u praksu i život Crkve vjernice i moliteljice« (DV 8bc). U srcu toga stavka Koncil upućuje upravo na primjer Marije, »koja u sebi pohranjivaše sve te događaje i prebiraše ih u svom srcu« (usp. Lk 2,19 i 51). Kao i u prijašnjim enciklikama tako i u ovoj, Papa želi u nama razbuditi vjernički, učenički stav prema Božjoj riječi koja nas privodi tomu da presvetu osobu nazaretske Djevice doživljavamo duboko zaokupljenom majčinskim suosjećajem, pažnjom i brigom za naš suvremeni svijet i za svakoga čovjeka, nadasve za Crkvu i svakoga vjernika. Još više, Papa želi da mi — poput Marije, njezinim srcem i dušom — razvijamo tu brigu i ljubav koju Crkva i svaki vjernik, radi odanosti Kristu, Spasitelju svijeta, duguje čovječanstvu i svakom čovjeku.

Dramatičnost enciklike

Ova je enciklika, smijemo reći, i ozvučena pa se tako može još dublje doživjeti. Nadahnuta je svakako prvim stihom drevne marijanske antifone koja se stoljećima pjevala upravo u adventsko vrijeme: »Alma Redemptoris Mater« — »Plodna Otkupiteljeva Majka!« Odatle joj i naslov. No Papa se na tu antifonu vraća u završnici gdje je sav pod dojmom zaziva »Succurre cadenti populo qui curat surgere!« I tu je antifonu, kao tolike druge himne, izvrsno prepjevao na hrvatski Milan Pavelić. No u hrvatskome, koliko god je inače prepjev savršen, nema one dinamičnosti, štoviše, dramatičnosti izvornika koju i te kako pojačava sam glazbeni izraz. A upravo je tako taj stih prisutan Papinoj misli pri svršetku ove enciklike. U njoj se čuje, možemo reći, krik svega čovječanstva Mariji, doista »od brze pomoći«: »Pritrči u pomoć narodu koji samo što nije pao, a želi ustati« ili bolje — ostati stajati. Taj je zazivni krik sav ozračen dvama, rekao bih krajnjima, svetopisamskim tekstovima što ih Crkva rado primjenjuje na Mariju. Prvi je onaj iz knjige Postanka (3,15) gdje Bog navješćuje tajanstvenu Ženu čiji će Porod satirati i satrti glavu Zmijinu, a drugi je iz Apokalipse (12,1 si) u kojemu se okončava posljednji obračun sa Zmajem, (usp. RM 11,24,47). Papa je očito pod dojmom iskonskoga grijeha i njegovih posljedica u čovječanstvu i u svakome čovjeku, ali još više ima pred očima svu tjeskobnost i opasnost naše suvremenosti, na razmeđi tisućljeća, pod prijetnjama sveopće propasti. Stoga želi posvijestiti da je Marija »duboko ukorijenjena u povijest čovječanstva, u vječni poziv čovjekov« te je »materinski prisutna i nazočna u mnogostrukim i vrlo složenim problemima što danas prate život pojedinaca, obitelji naroda«. Stoga je Crkva »promatra kao Pomoćnicu kršćanskog puka koji je u neprestanoj borbi između dobra i zla: da ne padne i, ako padne, da ustane«. Štoviše, ona svojim zagovorom kod Boga može izazvati novi veliki preokret, očito spasovni, i u ovo naše vrijeme

me, »preokret između pasti i ustati, odnosno uzdignuti se«. Marija je doista stalan izazov »da se kroči putem ne-padanja nego da se putovima uvijek starim i uvijek novim stupa naprijed i što je palo da ustane, da se uzdigne« (RM 52; na to sam upozorio i u vezi s našom pjesmom posvetnicom »Zdravo Djevo« isusovca Petra Perice/iz god. 1905. u *Glasi Koncila* od 6. XII. 1987.).

Adventski naboj enciklike

Ova Papina marijanska enciklika ima silan naboj, i to u snažno naglašenu smislu. Samim je već naslovnim riječima »Otkupiteljeva Majka« adventski intonirana. No ona je sva pisana u posebnoj adventskoj perspektivi, usmjerujući svu Crkvu i svakoga vjernika na veliki Krisov jubilej godine 2000. Ta razmeđa dvaju tisućljeća s trećim za Papu nije tek neka proslavna meta, nego je to veliki zov i izazov cijeloj Crkvi da se dogode pojačani, svestrani i produbljeni vjernički angažmani koji će se odraziti i u Crkvi i u svijetu. Crkva u sebi treba da jače počne živjeti svoje vjerničko i vjereničko, zaručničko i biće naspram svojem Gospodinu i Zaručniku Isusu Kristu. U isto vrijeme treba da postane što efektivnija, djelotvornija suradnica — kao Marija — Krista Spasitelja svijeta te pridonese svoj providnosti udio razvitku i boljitku svega čovječanstva.

U tome je naš Papa vrlo konzistentan. Misao na novi advent, u perspektivi godine 2000., stalno ga toliko zaokuplja da bi se lako mogla napraviti zbirka njegovih vrlo naglašanih adventskih poticaja. Prvi se put o tome izrazio odmah nakon izbora (16. X. 1978.), i to na svojem prvom hodočašću, nakon nastupa papinske službe, u Asizu 5. studenoga 1978. Tu se utječe sv. Franji usrdnom molitvom da mu pomogne »približiti Krista mojemu vremenu, ovom našem teškom i kritičnom vremenu«. I nastavlja: »Ova vremena s najvećom tjeskobom očekuju Krista... Približavamo se godini dvjetisućitoj nakon Krista. Možda će to biti vrijeme koje će se pripraviti za preporod u Kristu, za novi advent!«

S mišlju na novi advent Papa počinje i svoju nastupnu encikliku »Otkupitelj čovjeka«. Evo samog početka: »Otkupitelj čovjeka, Isus Krist, središte je svemira i povijesti, Njemu se obraćaju moja misao i moje srce u ovo osobito vrijeme što ga upravo proživljava Crkva i sva suvremena obitelj čovječanstva... već sasvim blizu dvjetisućitoj godini... I mi smo na neki način u novom došašću, u doba iščekivanja.« To doba za Papu nipošto nije neka samo kronološka činjenica, to je doba strahovito važno, izazovno i obvezujuće, a u isto vrijeme puno nade i obećanja.

Na taj se i takav advent Papa poslije mnogo puta vraća. Njime je opečaćena i njegova enciklika o Duhu Svetome. Odmah u početku piše: »Crkva se osjeća pozvanom da naviješta toga Duha dok se zajedno s ljudskom obitelji približava kraju drugog tisućljeća nakon Kristova rođenja« (DV 1). Papa želi da po tom Du-

hu »u perspektivi godine dvjetisućite... što više ljudi mogne potpuno naći sebe tek po iskrenu sebedarju«, jer on jedini »može pomoći da se i pojedinci i društvene zajednice oslobode starih i novih determinizama« (DV 59). »Dok se, dakle, približava kraj drugoga tisućljeća... Crkva još jedanput želi probuditi samu bit svojega božansko-čovječjega ustrojstva i u isto vrijeme onog poslanja po kojemu sudjeluje u samome Kristovu poslanju, prema naku i trajno važećem programu Drugoga vatikanskog sabora« (DV 62). »Na taj se jubilej Crkva želi pripraviti u Duhu Svetome kao što je od istoga Duha bila pripravljana Nazaretska Djevica u kojoj Riječ tijelom postade« (DV 66), što već intonira buduću marijansku encikliku.

Enciklika »Otkupiteljeva Majka« želi da sve Crkve i svaki vjernik — dušom Marijinom — počne živjeti ovaj novi advent. I to već sada, odmah, ne čekajući godinu 2000. Ovo je vrijeme spasovno: Bog nam ga dariva kako bismo se s novom odgovornošću zauzeli za Crkvu i svijet da se u naše vrijeme dogodi spasenje, da se upravo u ovo vrijeme dogodi veliki obrat između pasti i ustati, o kojemu svjedoči i na koji potiče cijela povijest spasenja (RM 52 i 3).

Marija i Crkva kroče putem vjere

Što to treba da se dogodi, i to marijansko, u cijeloj Crkvi i u svakome Kristovu vjerniku? Papa u prvi plan stavlja Marijinu vjeru pa stoga i vjeru Crkve i svakoga vjernika. Vjera je to svestrano produbljena i nanovo proživljena kojom se svaki vjernik i cijela zajednica vjernika otvaraju Bogu Spasitelju i suradnički se predaju njegovu spasiteljskom naumu (usp. RM 13; prema DV 5). Naime, »Marija je izgovorila svoj 'fiat' po vjeri. Po vjeri se pedala Bogu bez suzdržaja i potuno se kao Gospodinova službenica posvetila osobi i djelu svojega Sina« (usp. LG 56 = RM 13). I ona je po svojoj vjeri po kojoj je postala blažena, prisutna u poslanju Crkve, prisutna je u djelima Crkve po kojima Crkva uvodi u svijet kraljevstvo njezina Sina« (usp. LG 13 - RM 28).

Izlažući Marijinu vjeru kao pralik vjere crkve, Papa polazi od vrlo jakog stavka II. vatikanskog koncila na koji se stalno vraća u enciklici. To je stavak što ga čitamo u VIII. poglavlju konstitucije »Lumen gentium — »Svjetlo naroda«, o Mariji u Misteriju Krista i Crkve: »Blažena Djevica Marija napredovala je na putu vjere i vjerno očuvala svoje sjedinjenje sa Sinom sve do križa« (LG 58). Treba ovdje istaknuti izvorni koncilski izričaj prema kojemu je Djevica — napredovala na putu vjere — »in peregrinatione fidei processit.« Prije svega to nije jednostavno »put vjere«, nego nešto mnogo i mnogostruko više. Prije svega u pozadini biblijskog izraza »peregrinatio« stoji Abrahamovo putovanje iz krvne domaje u »zemlju koju će mu Bog pokazati« (usp. Post 12,1 si = Heb 11,8 si). Papa će sasvim izvjesno vjeru Marijinu nadovezati

na Abrahamovu (RM 14). Na to se dalje nastavlja sav izlazak-polazak-ulazak Božjega naroda iz Egipta u Obećanu zemlju, što je prasluka svega putovanja Crkve, novog Izraela, ovom zemljom »gdje nemamo stalnog obitavališta«, nego domovinu tek očekujemo (Heb 13,14). I to nije jednostavno put — .putovanje, nego je napredovanje, s popratnom idejom kroćenja, probijanja naprijed. Osim toga, na tom je putu Marija stalna prethodnica i predvodnica Crkve. Papa se svaki čas navraća na drugi koncilski izričaj prema kojemu Marija »Praecessit« to jest »ide naprijed«, prethodi i predvodi cijelu zajednicu vjernika (LG 63 = RM 3,26,49 i dr).

U tokovima suvremene katoličke mariologije vrlo je važan taj izričaj II. vatikanskog koncila o Marijinoj vjeri u kojoj ona »napreduje« sve do križa. Iako nam ostaje tajnom sve bogatstvo Marijina unutrašnjeg života, života što ga nazivamo »duhovnim«, iako nam ostaje nepoznata Marijina »povijest jedne duše« (RM 6), kršćanin u Marijinu životu — bar ne nakon Navještenja — ne mora pretpostaviti nikakva izvanredna Božja prosvjetljenja ili karizmatičke darove, kao što su vizije i ekstaze i si.

Marija o samoj sebi, o svojem jednostavnom pozivu, o svojem materinstvu i sudjelovanju u otkupiteljskom životu i smrti svojega Sina — osim Navještenja — nije morala primiti nikakvu posebnu Božju objavu. I ona je, kao i svaki vjernik, bila upućena na vlastito razmišljanje o svemu što se oko nje zbiva i pred čim se našla, pa da, uspoređujući s biblijskim događajima svete povijesti i iskustvima drugih, pronalazi put k sve većem razumijevanju Božjih misterija i k što svesrdnijem sudjelovanju u njima (usp. Lk 2,19 i 51). Kročeći i probijajući se naprijed tim običnim putem vjere, ona je herojski očuvala sjedinjenje sa svojim Sinom sve do križa. Divno je to izrazila Marija Terezija u svojoj posljednjoj pjesmi, upravo velepjesmi *Zašto ljubim Mariju* gdje u sedamnaestoj kitici pjeva: »U Nazaretu ... ne uljepšavaju tvoj život nikakvi posebni ushiti, čuda ili ekstaze. Stoga ni mali ni veliki ne treba da sa strahom tebi uzdižu oči. Tebi se, neusporediva Majko, sviđa da kročiš općenitim putem pred njima i vodiš ih u nebo!«

Temeljno polazište za lik Marije-vjernice Elizabetine su riječi: »Blažena ti što povjerova!« (Lk 1,45) — riječi koje smo, tako sretno, svojedobno za vrijeme Solinskih slavlja 1974. odabrali kao moto Prvoga hrvatskog mariološkog kongresa u Splitu. Elizabetine se riječi — upravo kao i one anđelove — mogu shvatiti antinomistički, one su kao Marijino drugo ime. Ona jest, pa se

stoga može i zvati Milostipuna, ona jest Vjerujuća, Vjernica, sama Vjera! I te se Elizabetine riječi kao neki stalan refren ponavljaju u cijeloj enciklici, osobito u njezinu prvom dijelu. One nam otvaraju pogled u srčiku njezina bića, u najtanje tkivo njezine duhovnosti: »S pravom dakle« — piše Papa — »u izrazu 'Blažena ti što povjerova' možemo naći neku vrstu ključa koji nam otvara svu Marijinu intimnost« (RM 19).

Po tom ključu Papa očitava velika marijanska mjesta Evanđelja. Samo ćemo ih letimice naznačiti. Najprije, Papa navještene spaja s pohodom: »Ove riječi — 'Blažena ti što povjerova' — možemo staviti uz bok riječima 'milosti puna' iz anđelova pozdravljen]a... Puna milosti koju naviješta anđeo označuje dar kojim je dariva Bog. Marijina vjera koju proglašuje Elizabeta u pohođenju označuje kako je Djevica iz Nazareta odgovorila tom daru« (RM 12). »Marija je izgovorila svoj *fiat* po vjeri. Po vjeri se predala Bogu bez suzdržaja i potuno se posvetila kao Gosodinoва službenica osobi i djelu svojega Sina« (LG 56 = OM 13). »No riječi se Elizabetine... ne tiču samo onoga posebnog trenutka navještenja. Bez sumnje, taj je trenutak vrhunac Marijine vjere u iščekivanju Krista, ali je i polazište kojim počinje svekoliki njezin put pre'ma Bogu, svekoliki njezin put vjere. A na tom će se putu na izvrstan i uistinu herojski način — dapače, na sve herojskiji način vjere — ostvarivati poslušnost kojom se darovala božanskoj objavi.« Ta se vjera na nov način očitovala u susretu sa Šimunom u Hramu kada je Marija prvi put sasvim jasno suočena sa svojim bolnim materinstvom (RM 16). Očitovala se u dugogodišnjem nazaretskom suživotu Isusa, Marije i Josipa, kada je Marija, Majka »stalno u sjedinjenju s istinom svojega Sina samo po vjeri i po vjeri« gdje »svaki dan iznova vjeruje u svim iskušenjima i suprotivštinama« (RM 17). Ta je Marijina vjera dosegla vrhunac herojstva pod Isusovim križem gdje se »po ovoj vjeri Marija savršeno sjedinila s Kristom u njegovoj opijeni« ili kenosi (Fil 2,6—11; RM 18).

Napredujući na tom putu vjere — takve vjere — Marija je doživjela i objavu i pouku svojega Sina o sasvim novoj dimenziji svog materinstva: već u Hramu, kada joj je njezin Sin rekao one tajnovite riječi: »Zar niste znali da je meni biti u onome što je Oca mojega« (Lk 2,49), a nadasve za vrijeme njegova naučavanja, kada je svoje učenike proglasio svojom majkom i braćom i sestrama (Mt 12,49 par = RM 20). Tu je Marija — i sama, kao prva Kristova učenica — »po vjeri otkrila i prihvatila tu drugu odrednicu materinstva« jer je »s vremenom u njezinim očima i u njezinu duhu postajalo sve jasnije poslanje Sina tako da se i ona sama kao Majka sve više otvarala toj novosti materinstva koje postade njezin 'dio' uz njezina Sina« (RM 20). To se produbljivanje vlastita materinstva nastavlja u Kani (RM 21), dok se u punini nije objavi-

lo upravo pod križem gdje »riječi što ih Isus izgovara s križa upućuju na to da materinstvo njegove Roditeljke zadobiva novi nastavak u Crkvi i po Crkvi koju u tom trenutku simbolizira i predstavlja učenik Ivan« (RM 23).

»Noć vjere« u Marijinu životu

Papa iznenađuje do koje točke dovodi Marijin put vjere kada pozivajuće se na nauk sv. Ivana od Križa — govori o Marijinoj »noći vjere«: »Nije teško zamijetiti« — piše Papa — »(već) na samom svom početku stanovitu muku srca, sličnu nekoj vrsti 'noći vjere' — da upotrijebimo riječi svetog Ivana od Križa — gotovo kao neki 'veo' kroz koji je potrebno približiti se Nevidljivome i živjeti u prisnosti s Otajstvom« (OM 17) koje ne vidimo, a vjerujemo da je tu. Kažu da je Terezija Velika, unatoč svim svojim prosvjetljenjima i ekstazama, govorila: »Između mene i Boga koči se neprobojni zid.«

Papa se na istu misao vraća na više mjesta. Kada se govori o Šimunovu proročanstvu, Marija je saznala »da će svoju poslušnost vjere proživjeti u trpljenju s trpećim Spasiteljem i da će njezino materinstvo biti obavijeno mrakom i bolno« (RM 16). Ta je »noćna« vjera dosegla vrhunsko herojstvo (usp. RM 14) kada se pod križem savršeno sjedinila s Kristom u njegovoj »kenosi — opijeni«. To je doista »najdublja kenosa vjere u povijesti čovječanstva« (RM 18). Tu bih primijetio samo ovo: ne treba da pretpostavimo da je Marija, prilikom smrti i ukopa svojega Sina, bila nekako već prosvijetljena o misteriju uskrsa. Ne, dovoljno je znati da je ona, kao i njezin Sin, bila posve izručena Bogu i u njegovoj smrti i ukopu i da se sva — kao i Isus — predala nebeskome Ocu da čini što mu je milo. Samo kao takva — u »noćnom« herojstvu svoje križevne, golgotske vjere — Marija može stajati kao neusporediv uzor Crkvi mučenika, sve do danas (usp. RM 31).

Upravo po toj i takvoj vjeri Marija je vječni uzor i nadahnuće Crkve putnice, Crkve vjernice: »Crkva, podržavana Kristovom prisutnošću, putuje u tijeku vremena prema dovršenju vjekova i kroči u susret Gospodinu koji dolazi. No na tome putu — želim odmah istaknuti (piše Papa) — napreduje i stupa onim istim putem kojim je išla i Djevica Marija, koja je napredovala na putu vjere i vjerno očuvala svoje sjedinjenje sa Sinom sve do križa« (LG 58 = RM 2). »Njezin izvanredan put vjere stalna je usporednica za Crkvu, za pojedince i za zajednicu, za narode i u stanovitoj smislu — za cijelo čovječanstvo« (RM 6).

Marija i — vjernost Koncilu

Moram nakratko prekinuti slijed razmišljanja o marijanskoj enciklici pape Ivana Pavla II. jednim, za mene, važnim upozore-

njem: koliko je ta enciklika duboko ukorijenjena u nauku II. vaticanskog koncila. Bez Koncila ta je enciklika doista nezamisliva. Samo njezino polazište, ključ za odčitavanje Marije (RM 19) i svih marijanskih mjesta u Novome zavjetu uzet je iz konstitucije o Crkvi; i Marija »in peregrinatione fidei processit — napredovala je na putu vjere« (LG 58). Štoviše, na Blagovijest 1987. Papa objelodanjuje svoju encikliku te je samo dan potom (u srijedu 26. III.) komentira: »Ova enciklika... želi ponovno prijeći isti put kojim je išao II. vaticanski koncil, želeći s nekih motrišta produbiti koncilski nauk u osmom poglavlju konstitucije o Crkvi«. Nikakvo onda čudo što se Papa ili izričito ili uključno na Koncil poziva trideset i tri puta i u tekstu i u bilješkama. Nadalje, u encikliku je ušla i njegova i inače često ponavljana riječ da je u nauku ovoga Koncila »sadržano ono što Duh želi reći Crkvi u sadašnjem razdoblju čovječanstva« (RM 48). Ovamo možemo prenijeti i njegove riječi o 25. obljetnici početka Koncila, kada je prilikom nedjeljnog Angelusa 11. listopada — pošto je u bazilici Petra liturgijski proslavljena ta godišnjica — pozvao svu Crkvu da Mariji za ljubav prione uz provedbu Koncila: »Činjenica da 25. obljetnica koncila pada u Marijinoj godini treba da svakom vjerniku... posvijesti poziv na ponovno i produbljeno čitanje i onoga što je Koncil iskazao o Blaženoj Djevici Mariji, Majci Božjoj, u misteriju Krista i Crkve. To treba da u svakome potakne obnovljeno zauzimanje za uvijek sve velikodušnije odjelotvorenje koncilskih smjernica. Samo će se tako moći izgraditi osuvremenjena Crkva i društvena stvarnost, nadahnuta evanđeoskim načelima pravednosti, ljubavi i mira.

Marijanska dimenzija kršćanskog života

S tim u vezi Papa govori o »marijanskoj dimeziji života Kristovih učenika« (RM 45), štoviše, o izrazitoj »marijanskoj duhovnosti« (RM 48). Ponovno ističe da je već Koncil istaknuo Mariju u misteriju Krista i Crkve (LG VIII) ne samo radi doktrinalnih razloga nego zbog nadahnuća što ih Marijina osoba pruža za život Crkve i svakog kršćanina. Tako postupa i Papa u enciklici. »Radi se ovdje ne samo o vjerskom nauku nego i o vjerskom životu pa stoga i o autentičnoj marijanskoj duhovnosti... na koju nas potiče Sabor« (LG 66 i 67 = RM 48; usp. Brajčić R., *Dogmatska kontitucija o Crkvi*, II., FTI, Zagreb 1981, str. 923-955).

Ne možemo potanje zalaziti u određivanje svih sastojnica te duhovnosti. Papa se zadržava na njezinu osobitu utemeljenju. Razlog zašto svaki Kristov učenik štuje i ljubi Mariju ne leži samo u tome što je ona »Majka Gospodina mojega« (Lk 1,43). Končno njezino obrazloženje temelji se na povjeri kojom je Isus s križa — u Ivanu — svakoga nas povjerio njoj, a nju nama (Iv

19,26—27). Tom testamentarnom prizoru, tom osobitom temelju marijanske pobožnosti u Crkvi, Papa posvećuje važne stavke svoje enciklike (RM 23-24, 40 i 45). Upravo polazeći od toga Isusova proglasa, Papa utemeljuje marijansku dimenziju života svakoga kršćanina: »Može se reći da je u tim istim riječima — misli se na Iv 19, 26-27 — u punini naznačen razlog marijanske dimenzije života Kristovih učenika, ne samo Ivana... nego i svakoga kršćanina... Marijino materinstvo koje postaje čovjekova baština jest dar što ga Krist osobno dariva svakomu čovjeku... Podno križa počinje ona izvanredna po vjera čovjeka Majci Kristovoj, koja je u povijesti Crkve bila prakticirana i izražavana na više načina... Ona je odgovor ljubavi jedne osobe, na osobit način ljubavi majke.« Stoga se »marijanska dimenzija života Kristova učenika na poseban način izražava po činu takve sinovske povjere Majci Božjoj koje je započelo s Kristovom oporukom na Golgoti«. Po toj povjeri Kristov učenik »uzima k sebi Mariju, Majku Kristovu i uvodi je u svekoliki prostor svojega unutarnjeg života, to jest u svoj ljudski i kršćanski JA: 'Uze je k sebi!' Na taj način on nastoji ući u ozračje djelovanja one majčinske ljubavi s kojom se Majka Otkupiteljeva brine za braću svojega Sina (LG 62)« itd. (RM 45).

Samo usput upozoravamo na važnu razliku između »povjere« i »posvete« koja je preuzeta u encikliku (tal. »affidamento — consacrazine«), i to upravo ondje gdje Papa spominje, očito, svojeg učitelja u naglašenoj marijanskoj pobožnosti sv. Ljudevita Grigniona »koji je kršćanima ponudio posvetu Kristu po Marijinih rukama kao uspješno sredstvo da kršćanin može početi živjeti svoje krsne zavjete« (RM 48). No o tome drugom zgodom. Želimo samo ukratko spomenuti neke istaknutije vidike te marijanske duhovnosti, odnosno marijanske dimenzije kršćanskoga života koji proistječu iz enciklike.

To je prije svega duboki osjećaj za Boga koji tako karakterizira Mariju, a izvire osobito iz njezina *Magnifikata* (usp. RM 13 i 35-37). Ona je zatim uzor posvemašnjeg posvećenja Kristu i njegovu djelu, što proizlazi iz svakog stavka ove enciklike. Ona kao »službenica Gospodnja« predvodi sve istinske sluge Gospodineve koji se predaju suradnji s Kristom u vlastitu posvećenju i u spasenju svijeta. Predvodi ih temeljnim stavom suradnika Božjih, poslušnom vjerom koja je, kako smo vidjeli, »ključ« Marijina bića i glavna poruka ove enciklike. Vjerom, otvorenom Bogu, koja se zna probijati naprijed i kroz »noć vjere« te uz cijenu najvećih boli očuvati sjedinjenje s Kristom Spasiteljem i Otkupiteljem, ulažući se u njegovo djelo spasenja. Vjera je to »upitna«, kao što je Marijina u Najveštenju (usp. Lk 1,34), vjera koja želi biti informirana, i to ne samo putem Božjih rasvjetljenja nego i putem razmatranja (usp. Lk 2,19 i 51) i stalne poučljivosti (usp. RM 16-17, 20 i dr.).

S tim u vezi od Pape treba učiti umijeće novog odčitavanja Marijine osobnosti i svih marijanskih mjesta u Svetom pismu. Tu možemo poći i dalje od samih Papinih riječi, a mnogo bismo toga naučili iz tako bogata poklada njegovih cjelokupnog naučavanja i propovijedanja o Mariji. Tako npr. u Marijinu pohodu treba svakako istaknuti Marijinu pažnju prema svojoj svetoj rodici Elizabeti i želju da joj bude na pomoć u danima trudnoće i porođaja. No zašto ne bismo smjeli pretpostaviti da je svetoj Djevici, tako zatečenoj darom djevičanskog majčinstva, bila potrebna diskretna povjerljivost. U Elizabeti je, dakle, našla osobu povjerenja s kojom će moći porazgovoriti o svojoj slatkoj tajni. Koliko je ta vrlina povjerenja i povjerljivosti potrebna današnjem, tako otuđenu svijetu! I o Kani Galilejskoj propovjednici vrlo brzo prelaze na dogmatske sadržaje toga prizora, dakako, vrlo važne. Ali zašto ne uočiti, i na tome se zadržati, da je Marija prva zamijetila nevolju mladenca i uzela je kao svoj u; bez panike, prije no što oni to i saznaše, sve je učinila da sama — prizvavši intervenciju svojega Sina — to riješi. Potrebno nam je, dakle, Marijino srce: srce osjetljivo za potrebe drugih i još više — poduzetnost da jedni drugima što djelotvornije priteknemo u pomoć. A onda kolke se snage kriju u njezinim riječima: »Što god vam rekne, učinite!« (Iv 2,5).

Ima jedan vrlo važan evandeoski sastavak koji je u enciklici odčitavan na posve nov način. Riječ je o tzv. antimarijanskom mjestu evanđelja (Mt 12,46-50 = Mk 3,31-35 = Lk 8,19-21; usp. Lk 11,27 si). U tom prizoru Marija se iskazuje kao Kristova prva učenica, »prva među onima koji slušaju riječ Božju i vrše je« (RM 20). Umjesto da ostanemo pod prvim dojmom, kao da se Isus distancira od svoje majke, treba da uđemo u duboku poruku tih mjesta. Isus, naime, »želi skrenuti pažnju s materinstva shvaćena samo kao neka krvna veza da bi ga usmjerio prema onim otajstvenim vezama duha koje nastaju slušanjem i čuvanjem riječi Božje«. Tako se Marija »kao Majka sve više otvarala onoj novosti materinstva koje postade njezin 'dio' uza svojega Sina« jer je tako »postajala u stanovitom smislu prva učenica svojega Sina, prva koju je na neki način pozvao: Slijedi me!« (RM 20).

Odsada doista i ta mjesta, koja su se dosada izbjegavala, mogu postati punopravna i punovaljana u čitanjima Marijinih slavlja, kako je to očito iz novih obrazaca misa na čast Blažene Djevice Marije.

Tu valja istaknuti jedan osobit vidik marijanske duhovnosti za koji se na Koncilu zauzima naš zagrebački nadbiskup, poslije kardinal dr. Franjo Šeper, o čemu sam pisao na drugome mjestu (*Glas Koncila*, 14. VI. 1987., str. 5.). Kristovi učenici, promaknuti u tako prisne suodnose — u Kristu — među sobom, tre-

ba da se ljube upravo — majčinski. Vrlo je važno što je — ne bez Papina znanja — taj evanđeoski stavak preuzet u završnu misao nedavne VII. sinode biskupa koja je raspravljala o dostojanstvu i poslanju laika u Crkvi i u svijetu (usp. *L'Osservatore Romano*, 31. X. 1987., str. 6.). Pozvani smo dakle — i to je odličje našega dostojanstva — da jedni drugima budemo majke. U tome smislu valja zapaziti važan stavak enciklike u kojemu se ističe osobita značajka majčinstva, a to je suodnos osobe (RM 45), što pak upućuje na što svesrdnije — da, upravo što osebnije — međuljudske odnose, duboko opečaćene majčinstvom i ženstvenošću. Ako odgovarajuće stavke čitamo u sklopu cijele poruke ove enciklike, svaki kršćanin — i muškarac i žena — treba da od Marije uči velike kvalitete, a to su »spremnost na žrtvu iz ljubavi — snagu koju može odoljeti i najtežim bolima — neograničenu vjernost i neumornu aktivnost — umijeće prodorne pronicljivosti povezano sa sposobnošću da se pronađu riječi ohrabrenja i utjehe« (RM 46 kraj).

Tako Marija postaje ne samo stalan uzor nego i izazov nama kršćanima u ovoj našoj baš ovakvoj suvremenosti. Vjernici svih vremena — a upravo je, evo, takvu vjernicima našeg vremena odčitava Papa — »u njezinoj vjeri traže potporanj za svoju vjeru« (RM 27), u njezinoj odanosti Bogu oblik svoje suradnje s Bogom, u njezinoj čovječnosti nadahnuće za svoju čovječnost, a u njezinu majčinstvu oblikuju svoje vlastito, doista majčinsko srce prema svim ljudima.